

↓↓↓Over de taal van Raalte

De taal van Raalte: Sallands

Hieronder is de streektaalkaart van Nederland uit de Bosatlas afgebeeld. Raalte ligt in het donker oranje gebied. In dat grote gebied wordt een variant van het Nedersaksisch gesproken die Gelders-Overijssels wordt genoemd. In Overijssel noemen we dat meestal Sallands. Verder naar het oosten, in Rijssen en Markelo bijvoorbeeld, wordt Twents-Graafschaps gesproken volgens Jo Daan, die deze kaart in 1968 tekende voor de *Atlas van Nederland*.

Naar: de streektaalkaart uit De Bosatlas van Nederland. Groningen 2007.

Wat houdt dat in, dat de taal van Raalte een Sallands dialect is?

Een van de kenmerken van het Sallands is dat de verkleinwoorden gemaakt worden met klinkerwisseling. Dat was voor Jo Daan het criterium op grond waarvan zij de grens tussen het Sallands (Gelders-Overijssels) en het Zuiddrents heeft getrokken.

Sallands

hond - huntien

kop - köppien

zak - zäkkien

Zuiddrents

hond - hontien

kop - koppien

zak - zakkien

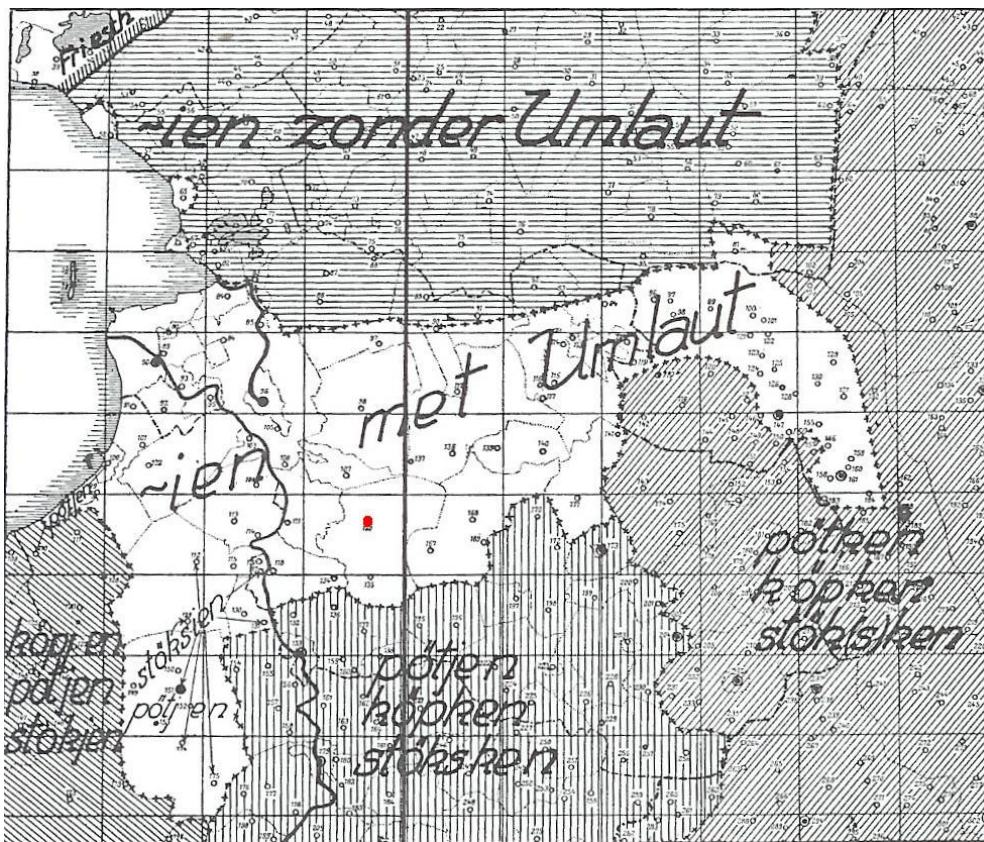
Nederlands

hond - hondje

kop - kopje

zak - zakje

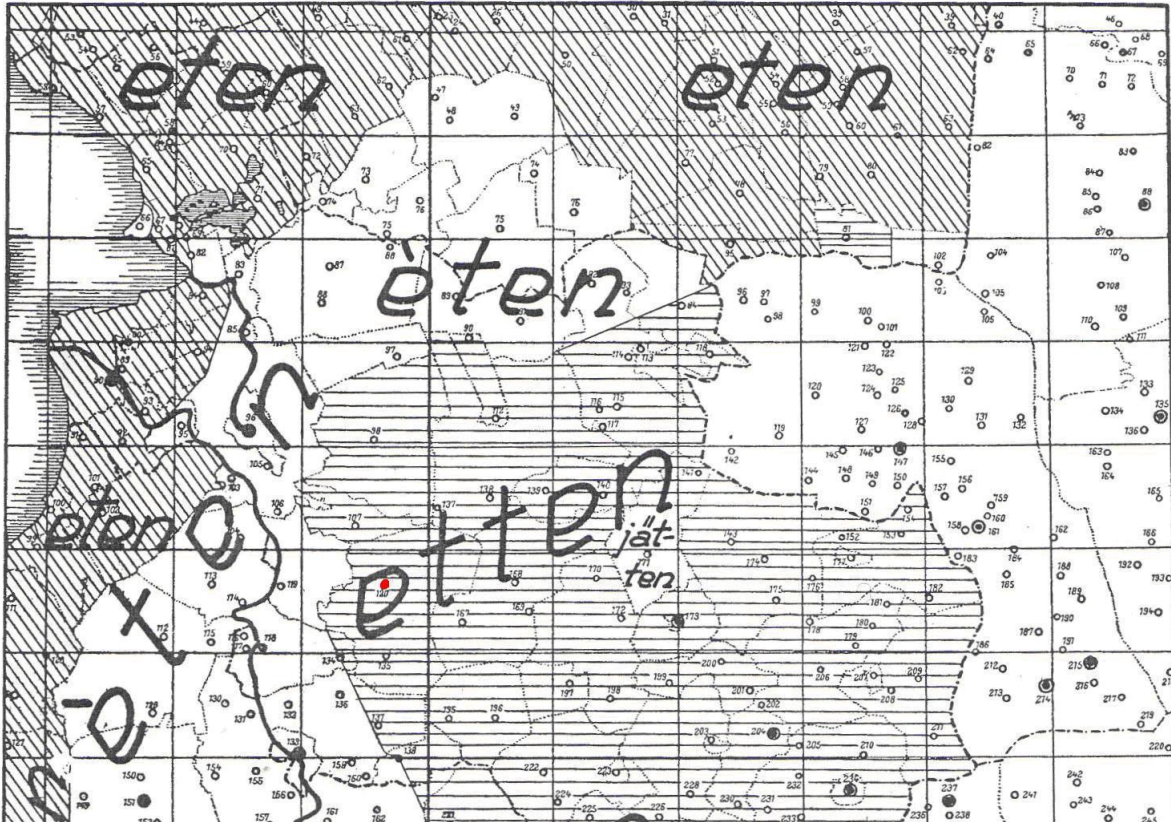
Ook in Raalte worden de verkleinwoorden met klinkerwisseling gevormd. Men zegt hier dus *huntien*, *köppien*, *zäkkien*. De verkleinwoorduitgangen in Salland en omstreken zijn in de eerste helft van de 20^e eeuw door G.G. Kloeke geschetst op onderstaand kaartje. De rode stip geeft de ligging van Raalte aan: midden in het gebied waar de verkleinwoorden werden gevormd met *-ien* en umlaut of klinkerwisseling. Kloekes kaartje is heel oud, maar de situatie is nog weinig veranderd!

"De verkleinwoorden". Uit: Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), Overijssel. Deventer 1931, p. 825.

Het etten-gebied

Raalte (de rode stip) ligt op onderstaand kaartje in het *etten*-gebied. In andere delen van Overijssel zegt men *èten* of *eten*. Deze kaart is al heel oud; het noordelijke *èten*-gebied is niet meer zo groot. In Balkbrug *èet* ze niet meer, daar *eet* ze tegenwoordig. Maar in Ommen *et* ze nog *altied*!

Gedeelte van de kaart van het woord "eten". Uit: Kloeke, G.G., 'De taal van Overijssel.' In: Engelen van der Veen, G.A.J. van, G.J. ter Kuile en R. Schuiling (red.), Overijssel. Deventer 1931, p. 833

In het *etten*-gebied worden veel vaker korte klinkers gehoord dan in het meer westelijke *ëten*-gebied. In Raalte wordt bijv. *better* 'beter' gezegd, *sprekken* 'spreken', *mölle* 'molen', *slöttel* 'sleutel', *hoppen* 'hopen' en *potten* 'poten'.

Het iets westelijker gelegen Wijhe ligt in het *ëten*-gebied. Daar zegt men niet alleen *ëten*, met de lange klinker *èè*, maar ook *bèter*, *sprèken*, *haopen* en *paoten* (met *ao*, ook een lange klinker). Maar in *mölle* en *slöttel* wordt ook in Wijhe een korte klinker gehoord. De *ö* is dus in het *ëten*-gebied niet overal gerekt.

Uit de woordenschat van het Raoltes

Wat denkt u dat de volgende woorden en zinnetjes betekenen:
(de oplossing vindt u aan het eind, na *Verder lezen/studeren*)

1. *De koe is mie gus ebleven.*
2. *Ze ebt em de fietse estöllen.*
3. *Hee hef zich bedaone.*
4. *As de zonne in t nös kröp, kump der aander weer.*
5. *De witte biejen vliegt.*

Verder lezen/studeren

Een belangrijke bron voor het Raaltes is: J.J. Spa, *De dialecten van centraal-Salland: Raalte, Heino en Lemelerveld. Klank- en vormleer* (Kampen 2011) (te raadplegen via de kennisbank van deze website). Veel zinnen en woorden uit dit artikel zijn ontleend aan deze bron. Het boek van Spa is geschreven op basis van het materiaal dat door dr. H. Bloemhoff (toen nog drs.), verzameld is. Hij heeft in de jaren 1978-1981, toen als wetenschappelijk medewerker verbonden aan de IJsselacademie, een schriftelijke enquête in het hele werkgebied van de Academie opgezet, waarbij woorden/klanken zijn afgevraagd, maar ook werkwoordvormen, verkleinwoorden, meervouden en zinsconstructies. Het verzamelde schriftelijke taalmateriaal is voor belangstellenden te raadplegen.

Werkgroep Dialect van het Cultuur Historisch Genootschap Raalte (bestaande uit Riek Krijt, Rie Overmars, Herman Koerhuis (1941), Thea Velderman en Harrie Velderman), was tussen 1985 en 1995 actief. De werkgroep heeft een aantal boeken uitgegeven waarin woorden, spreekwoorden en gezegden zijn verzameld. Dat zijn: *Duizend Sallandse woorden* (Raalte (Guldemon), 1986); *Sallands woordenboek* (1991), als 2e herziene druk uitgegeven onder de titel: *Nieuw Sallands woordenboek* (Raalte (Guldemon), 1995) en *Sallandse spreekwoorden en gezegden* (Raalte (Guldemon), 1988). In dit boekje staan 250 spreekwoorden en zegswijzen in het dialect van Raalte, gerangschikt in 11 categorieën, zoals: 'het huis en de schuur', 'de boer en het boerenleven'. Het *Nieuw Sallands Woordenboek* is via de kennisbank van deze website te raadplegen.

Een andere bron voor het dialect van Raalte is het *Woordenboek van Overijssel*, dat in de loop van 2016 doorzoekbaar zal zijn via deze website.

Oplossingen:

1. Mijn koe is niet drachtig geworden.
2. Ze hebben zijn fiets gestolen.
3. Hij heeft zich bevuild.
4. Als de zon achter een wolk ondergaat, komt er ander weer.
5. Het sneeuwt.